

Ірына ШКУЦЬКА дэманструе фартушок бабулі.

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

Ірына Яўгенаўна паказвае здымак, якому больш за сто гадоў. На ім прабабуля Ганна, яе дачка Вольга, якой тут 16 гадоў, і прадзед Пётр. Усе прыгожа апранутыя, па тагачаснай модзе.

— Сялян, якія сумленна працавалі, пан шанаваў, добра ім плаціў. Яны маглі купіць нават крамную вопратку, як казалі бабуля. А яе сям'я была працавітая, таму і жыла заможна. — Працягвае Ірына Шкуцька. — Правяраў якасць работ аканом або сам пан Эдвард. Аб'язджаў ён свае ўладанні на кані, запражаным у двухколавую брычку. Адзін малады мужчына, заўважыўшы гаспадара, пачаў падганяць каня, імгучы, так бы мовіць, спрыт. Але той памераў кійком глыбіню разоры ды кажа яму: «За гэтую частку дня, што адпрацаваў, з табай разлічана, але прыйдзеш араць тады, калі добра навучышыся».

Бабуля часта паўтарала, што ён патрабаваў добрай, якаснай работы, але ніколі нікога не пакараў за нейкую правіннасць. Аднойчы ехаў чалавек з вёскі Заракаўцы нападпітку з гасцей. Магчыма, на Вялікдзень, бо было гэта напрудвесні: толькі зазеленелі азямья. Як на той грэх, селянін заснуў, а конь і збочыў на поле. Дзе пашчыпаў, а дзе патаптаў пасевы, ад воза засталіся глыбокія каляіны. Прыбег аканом з людзьмі, мужыка разам з канём даставілі ў панскі двор. Выйшаў гаспадар ды кажа: «Ведай, хлопца, што каня перад дарогай трэ-

ба пакарміць, каб не шукаў сабе ежу», і загадаў пакласці ў воз бярэмя сена, маўляў, прыедзеш дадому, дасі жывёліне, каб не рабіла шкоды. **Ніколі пан не пакараў сялян сам-насам са сваёй бядой, турботамі. Здараліся эпідэміі хвароб, неўрадлівыя гады, а бывала, людзі ў шматдзетных сем'ях з'ядалі ўвесь ураджай да вясны і не было чым сеяць. Але яны ведалі, што пан дапаможа зернем.** Ні адна сірата, ні адзін чалавек не лайшлі жабраваць, ніхто не памёр з холаду і голаду, у знямозе і адзіноце. Каля цагельні Вайніловіч пабудавалі жаночы і мужчынінскі баракі з пачыным ацяпленнем. Тут жылі тыя, хто страціў дах над галавой, бацькоў, старыя, нямоглыя. Іх кармілі, за малымі даглядалі старэйшыя.

— У кожнай вёсцы Вайніловіч адкрыў школы: ў Пузаве (сучасная — Вясёлае), Савічах, Браткаве. У свой час Вольга Пятроўна мне паказвала, дзе яны стаялі. Навучальны ўстановаў ён фінансаваў, плаціў за кватэру настаўнікам і купляў падручнікі, — працягвае мая суразмоўніца. Яна паказала «Закон Божы», выдадзены ў 1887 годзе на стараславянскай мове. Па ім вучылася бабуля Вольга ў царкоўнапрыходскай школе. Ён займаў пачэснае месца на кніжнай паліцы. Але, падчас савецкай улады, воклад-

Шляхамі Эдварда Вайніловіча

ку замянілі на вокладку ад падручніка «Роднае слова». Так бы мовіць, «замаскіравалі», бо непажаданы госьць мог данесці куды трэба.

— Вайніловіч наведваў школы, цікавіўся, як хто вучыцца. Тым, хто паказваў добрыя вынікі, плаціў стыпендыю. У Вольгі Пятроўны быў старэйшы брат Феафан, якога хатнія звалі Феня. Хлопец закончыў царкоўнапрыходскую школу на «выдатна», і пан паслаў яго вучыцца ў Слуцкую гімназію, зняў яму за асабістыя грошы кватэру, плаціў за вучобу. Юнак і тут апраўдаў давер апекуна, і той накіраваў яго ў інстытут у Маскву. У сям'і меркавалі, што брат працаваў у канструктарскім бюро, тады пачыналі будаваць аэрапланы, і ён прымаў у гэтай справе непасрэдны ўдзел, паколькі вучыўся ў інстытуце з фізіка-матэматычным ухілам. Пасля заканчэння вышэйшай навучальнай установы яго пакінулі там выкладчыкам, — Ірына Шкуцька дэманструе фотаздымак свайго родзіча з кнігай у руках, які ён даслаў бацькам са сталіцы ў пачатку 30-х гадоў мінулага стагоддзя.

— А хто васьм гэта малады вайсковец — статны, з выдатнай выпраўкай? — зацікавілася я адным з фота.

— Мой дзядуля Іван Місевич, служыў на панскай канюшні, лядчыў коней, ведаў літаральна ўсё пра іх хваробы, — канстатуе жанчына. — Іван Мікітавіч быў адукаваны чалавек, закончыў

чатырохкласнае вучылішча. У 1914 годзе, калі пачалася Першая сусветная вайна, яго прызвалі ў царскую армію. Дзядуля — унтэр-афіцэр, быў памочнікам ветурача ў гвардзейскім кавалерыйскім палку. Пасля дэмабілізацыі вярнуўся да прывычнай справы. Пасля ад'езду пана Эдварда ў Польшчу ён узяў на памяць дадому толькі конскую дугу. Яна была прыгожая, пафарбаваная ў зялёны колер, з чырвоным аздабленнем. Менавіта дзядуля надзяваў яе на каня, калі пан Эдвард кудысьці ехаў. Дуга захоўвалася ў хаце пад столлю. Але ў 1920-я гады, калі ўсталявалася савецка-польская мяжа, ён яе пасек і спаліў, бо зразумеў, што Вайніловіч ужо ніколі не вернецца ў свой маёнтак. Мясцовыя сяляне любілі і паважалі пана, які рабіў для іх толькі дабро. Ніхто з сялян не рабаваў яго маёмасць, як сцвярджае хтосьці сёння. Па ўспамінах бабулі, рабавала яго розная навалач: бежанцы, салдаты, марадзёры, паколькі маёнтак практычна знаходзіўся на лініі фронту. Забіралі коней, кароў, каштоўнасці. А фамільныя партрэты, што віселі ў палацы ў Савічах, пасеклі.

Пра адносіны да яго сялян піша ў кнізе «Успаміны» і сам Вайніловіч: «Другі раз мы вымушаны былі адыходзіць ад бальшавіцкага нашэсця. Але гэты ад'езд адрозніваўся ад папярэдняга 2 снежня 1918 года тым, што праходзіў ён адкрыта, аб ім ведалі ўвесь двор і мясцовае насельніцтва. Ён трэба сказаць, што выезд з Савіч, дарога цераз нашу вёску Браткава, Пузавы двор былі хутчэй за ўсё трыумфальнай працэсіяй, чым уцёкамі. Усе, хто сабраўся

ў дворыку перад замкам, з плачам і блашавеннем развіталіся з намі. А ў вёсцы сяляне, што сабраліся каля хат, крычалі: «Няхай наш пан хутчэй вяртаецца!» Было гэта зусім зразумела, усе ведалі, што за намі прыйдуць сюды бальшавікі. А гэта пагражае

загадчыца Цімкавіцкай сельскай бібліятэкі, дачка Ірыны Шкуцькі — Вольга Радкевіч, якую назвалі ў гонар прабабулі. Дарэчы, у бібліятэцы дзейнічае выстава «Ён наш зямляк, ён наша слава», якая пастаянна папаўняецца новымі матэрыяламі.

Так сталася, што праўнучка жыве ў вёсцы Браткава, у той самай хаце, куды прыйшла замуж Вольга Пятроўна. Вядома, будынак змяніўся, яго абкалі цэглай, пашырылі, зрабілі прыбудовкі. Але аснову — драўляны зруб і столь, якія праслужаць яшчэ сто гадоў, — пакінулі. Так што Вольга Радкевіч жыве ў знакамітым доме, з якім звязана шмат гістарычных падзей. У тым ліку падчас Вялікай Айчыннай вайны тут збіраліся і народныя мсціўцы, Вольга Пятроўна пярэла начамі хлеб партызанам, дапамагала адзеннем, мыла бялізну. У партызанах былі і яе сыны Іван і Сямён.

У сялян Эдварда Вайніловіча былі не толькі сучасныя будні. На Тройцу, Вялікдзень, свята Пятра і Паўла ды іншыя пасля богаслужэння ў царкве, дзе прысутнічаў і пан, усім дазвалялася ісці ў парк, што быў разбіты каля палаца. Тут гаспадар выстаўляў сталы з рознымі пачатункамі: мёдам, яблыкамі, печывам. «Бабуля добра памятала, што тут ігралі яўрэйскія музыкі з Цімкавіч: біў бубен, гралі скрыпкі, дзядзючаты і кавалеры танцавалі. Вайніловіч не аддзяляў сябе ад сялян, не пагарджаў імі, казаў: «Калі будучы моцныя сем'і, то будучы і добрыя працаўнікі». Жыхары яго вёсак былі спакойныя за сваю будучыню і будучыню сваіх дзяцей. На жаль, Бог не ўратаваў яго сына Сымона і дачку Алену. Вайніловіч ушанаваў памяць сваіх дзяцей, пабудавалі Чырвоны касцёл. Гэтая святыня напамінае і аб нашых продках, якія жылі і працавалі побач.

Таццяна ЛАЗОЎСКАЯ.

Вольга Пятроўна АКСЁНІК (стаіць) са сваёй маці.

«Закон Божы» 1887 года выдання.

Уладзімір Высоцкі: БЕЛАРУСКІЯ КАРАНЫ

СЁННЯ спаўняецца 80 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Высоцкага — паэта, акцёра, барда савецкай эпохі. Эпохі, якая больш за чвэрць стагоддзя таму канула ў Лету. А імя Высоцкага засталася на небасхіле нашай культуры, нібы яркая зорка, чыё святло ніколі не згасне.

Паводле вынікаў апытання Усерасійскага цэнтра грамад-

скай думкі, якое праводзілася некалькі гадоў таму, у спісе куміраў XX стагоддзя Уладзімір Высоцкі заняў 2-е месца пасля Юрыя Гагарына. Аўтар больш чым 700 песень на ўласных вершы, акцёр тэатра і кіно, Высоцкі ў сваіх творах закранаў тэмы, забароненыя тагачаснай цензурай, спяваў пра паўсядзённае жыццё вельмі пранікнёна, шчыра, з вялікім душэўным надрывам. Асабліва гэта правялялася ў песнях Высоцкага пра Вялікую Айчынную вайну, якую ён ведаў па аповедах бацькі Сямёна Уладзіміравіча (1915—1997), палкоўніка, ваеннага сувязіста, кавалера больш чым 20 ордэнаў і медалёў, і па расказах свайго роднага дзядзькі Аляксея Уладзіміравіча (1919—1977), таксама палкоўніка, артылерыста, кавалера трох ордэнаў Чырвонага Сцяга.

Даследчыкі сцвярджаюць, што род Высоцкіх паходзіць з мястэчка Сялец Пружанскага павета Гродзенскай губерні (цяпер гэта Брэсцкая вобласць). А прозвішча Высоцкі можа быць звязана з назвай горада Высокае Камянецкага раёна той жа вобласці. Тым больш што дзед Высоцкага (дарэчы,

таксама Уладзімір Сямёнавіч) нарадзіўся ў 1889 годзе ў Брэсце (тады Брэст-Літоўск) у сям'і выкладчыка рускай мовы. Пазней ён пераехаў у Кіеў. Меў тры вышэйшыя адукацыі — эканамічную, юрыдычную і хімічную. Бабуля Высоцкага Дар'я Аляксееўна (1891—1970) была медсястрой. Яна вельмі любіла свайго ўнучка Валодзю і з'яўлялася шчырай прыхільніцай яго таленту. Нягледзячы на тое, што У. Высоцкі нарадзіўся ў Маскве, ён ведаў пра свае беларускія карані і часта бываў у Беларусі. Напрыклад, у жніўні 1969 года падчас здымак фільма «Сыны ідуць у бой» (рэжысёр Віктар Тураў) Уладзімір Высоцкі і яго жонка Марына Владзі нейкі час жылі ў вёсцы Літоўка пад Навагрудкам. Дарэчы, у гэтым горадзе ўсталяваны помнік Уладзіміру Сямёнавічу. Песня «Брацкія магілы» стала вядомай пасля выхаду на экраны фільма Віктара Турава «Я родам з дзяцінства» (1966). Песня «Ён не прыйшоў з поля бою» была напісана ў 1969 годзе для фільма Віктара Турава «Сыны ідуць у бой».

Дзмітрый ПЯТРОВІЧ.

ЁН НЕ ПРЫЙШОЎ З ПОЛЯ БОЮ

Дык чаму ўсё не так? Не забрала ж бяда? Бачыш неба — блакітна-жывое, Той жа лес, і паветра, і нават вада... Толькі ён не прыйшоў з поля бою.

Не ўцяміць цяпер, хто меў рацыю з нас У размовах без сну і спакою. «Не хапае цябе», — зразумеў я ураз, Калі ён не прыйшоў з поля бою.

Неўпапад ён маўчаў і не ў такт падпяваў І зайжды гаварыў не пра тое, Ён мне спаць не даваў і да сонца ўставаў,— А пасля не прыйшоў з поля бою.

Пуста ў сэрцы, хоць бачу я неба шацёр. Зразумеў раптам: нас было двое... Для мяне — быццам ветрам задзьмула касцёр, Калі ён не прыйшоў з поля бою.

Зноў вясна. Капэжы, як калісьці, звянец. Выпадкова паклікаў яго я: «Дружа, дай закурыць!» — а ў адказ цішыня... Не вярнуўся учора ён з бою.

Не пакінуць ніколі яны у бядзе, Нашы паўшыя — як вартавыя. Неба ў лесе люструецца, нібы ў вадзе, — Ды і дрэвы — блакітна-жывыя.

Нам з ім месца ў зямлянцы хапала ўпаўне, Сябравалі часінай любою... Усё цяпер — аднаму,— толькі мроіцца мне — Гэта я не прыйшоў з поля бою.

15.09.2016 г.

БРАЦКІЯ МАГІЛЫ

На брацкіх магілах не ставяць крыжоў, І ўдовы на іх не галосцяць. Сюды ўсе прыходзяць з адкрытай душой І кветак букеты прыносяць.

Калісь тут ад болю крычала зямля. А зараз — гранітныя пліты. Хто скажа: «У кожнага — доля свая...»? Усе долі ў адзіную зліты.

А ў Вечным агні бачу ўспыхнуўшы танк, У полімі рускія хаты, Палаюць Смаленск, і нямецкі рэйхстаг, І сэрца героя-салдата.

Ля брацкіх магіл не пабачыш удоў — Мацнейшыя ходзяць тут людзі... На брацкіх магілах не ставяць крыжоў. Ды з гэтага лепей ці будзе?!

Пераклад з рускай мовы Дзмітрыя ПЯТРОВІЧА.

02.01.2018 г.